

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

2025

Vragen van het lid **Leijten** (SP) aan de Minister van Financiën over *het bericht dat ING een negatieve spaarrente niet uitsluit* (ingezonden 12 mei 2017).

Antwoord van Minister **Dijsselbloem** (Financiën) (ontvangen 7 juni 2017)

Vraag 1 en 2

Wat is uw reactie op de uitspraak van een ING-topman dat niet valt uit te sluiten dat spaarders in de toekomst wellicht moeten betalen om hun geld bij de bank te stallen?¹

Is een bank die in het afgelopen kwartaal een resultaat voor belastingen van 1,65 miljard euro liet zien naar uw mening genooddaakt om de rente op spaargeld te verlagen van 0,20% naar 0,15% of zelfs in het geheel geen rente meer te vergoeden?

Antwoord 1 en 2

Het artikel waar het lid Leijten naar verwijst haalt uitspraken aan van de heer Ralph Hamers (CEO en voorzitter raad van bestuur van ING Group). Hij zou hebben gezegd dat, bij het aanhouden van de huidige renteomgeving, de rentes van ING onder druk blijven staan. Daarom sluit hij een spaarrente van 0% niet uit, maar dit is volgens hem nu niet aan de orde. In reactie op eerdere schriftelijke vragen van het lid Leijten,² heb ik al geantwoord dat banken hun eigen rentes vaststellen en er daarbij naar streven om hun rentemarge (verschil tussen uitleen- en inleenrentes) op peil te houden. Als door dalende marktrentes de uitleenrentes van banken onder druk komen te staan, kunnen banken beslissen om de vergoeding op inleenrentes te verlagen. Vooral nog is een negatieve rente op (retail) spaarrekeningen niet aan de orde.

Vraag 3 en 4

Deelt u de veronderstelling van de topman van de ING dat mensen hun geld, ook bij een lage rente, op de bank blijven zetten? Kunt u uw antwoord toelichten?

Zijn er onderzoeken naar gedrag van spaarders bij lagere en/of negatieve spaarrente waaruit blijkt dat spaarders gewoon bij de bank blijven met lagere

¹ http://www.telegraaf.nl/dft/nieuws_dft/28134435/_ING_negatieve_rente_niet_uitgesloten_.html

² Aanhangsel Handelingen, vergaderjaar 2016–2017, nr. 1710.

dan wel negatieve spaarrente? Ondersteunen deze onderzoeken de uitspraak dat spaarders toch wel blijven?

Antwoord 3 en 4

In antwoorden op de hierboven genoemde eerdere schriftelijke vragen van het lid Leijten heb ik reeds uiteengezet dat huishoudens en bedrijven er in theorie voor kunnen kiezen om (thuis of elders) contant geld aan te houden indien het rendement op contant geld hoger is dan de spaarrente die banken aanbieden. Hoewel contant geld een nominaal rendement van 0% oplevert, zullen huishoudens en bedrijven naar verwachting ook meewegen dat het aanhouden van grote hoeveelheden contant geld kosten en risico's met zich mee brengt, waardoor het effectieve rendement negatief is. Het ECB-bestuurslid Benoît Cœuré verwijst in een van zijn speeches naar een aantal onderzoeken die de substitutie tussen deposito's en contant geld nader analyseren.³ Daarbij geeft hij aan dat het moeilijk is om te bepalen waar de exacte grens ligt wanneer huishoudens en bedrijven ervoor kiezen om over te stappen op het aanhouden van contant geld, maar de grens naar verwachting onder de 0% ligt. De heer Cœuré haalt in zijn speech daarnaast een onderzoek aan van de centrale bank van Canada, waarin wordt geconcludeerd dat in andere landen waar negatieve rentes (al langer) door de centrale bank gehanteerd worden (buiten het eurogebied) vooralsnog geen sprake is van grootschalige deposito-onttrekkingen.⁴

Vraag 5

Kunt u aangeven in welk scenario banken aanzienlijke verliezen (kunnen) lijden door een verbod op negatieve spaarrentes, zoals u aangaf in antwoord op eerdere vragen?⁵ Is een scenario waarin banken aanzienlijke verliezen lijden als gevolg van een verbod op negatieve spaarrentes reëel? Kunt u uw antwoord toelichten?

Antwoord 5

In de beantwoording waarnaar het lid Leijten verwijst schreef ik dat een verbod op het doorprijsen van een negatieve rente pas in het ergste geval tot aanzienlijke verliezen kan leiden bij banken. Er is een scenario denkbaar waarbij door verdere dalende marktrenten de uitleenrentes van banken verder dalen. Indien banken vervolgens – door een theoretisch verbod – niet kunnen beslissen om de vergoeding op inleenrentes te verlagen, valt hun rentemarge lager uit. In het theoretische scenario van verdere daling van de marktrente en een verbod op negatieve spaarrentes kunnen zich dus verliezen voordoen.

Vraag 6

In hoeverre is de ING solvabel genoeg om verliezen op te vangen die mogelijkterwijs optreden wanneer spaarders, vanwege een negatieve rente op spaartegoeden, hun spaargeld opnemen om elders onder te brengen?

Antwoord 6

Ik zie geen reden om in te gaan op een hypothetische scenario aangaande een specifieke financiële instelling. In het algemeen geldt dat, wanneer spaarders hun tegoeden opnemen om elders onder te brengen, dit in eerste instantie leidt tot een liquiditeitsbehoefte bij een bank. Naar verwachting gaat een bank dan op zoek naar nieuwe bronnen van financiering, zonder direct effect op kapitaal. Wel kan deze financiering duurder zijn, wat ten koste kan gaan van winsten en via dat kanaal de kapitaalpositie van een bank kan beïnvloeden.

Vraag 7

Kunt u kwantificeren in hoeverre het opkoopbeleid van de Europese Centrale Bank (ECB) verantwoordelijk is voor de dalende rente op spaartegoeden? Zo nee, waarom niet?

³ Zie o.a. voetnoot 8 van de speech van Benoît Cœuré bij het Yale Financial Crisis Forum d.d. 28 July 2016, <https://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2016/html/sp160728.en.html>

⁴ Jackson, H. «The international experience with negative policy rates», Bank of Canada Staff Discussion Paper, No. 2015–13, November 2015.

⁵ Aanhangsel Handelingen, vergaderjaar 2016–2017, nr. 1710

Antwoord 7

Naast het opkoopbeleid spelen meerdere structurele factoren een rol die de lage rente verklaren. Hierbij valt te denken aan de vergrijzing, maar ook conjuncturele factoren, zoals het balansherstel bij bedrijven, die minder investeren en bij huishoudens, die op hun beurt meer sparen. Dit alles zorgt, naast het monetaire beleid, voor een dalende rente op spaartegoeden. Mede daarom is de causaliteit tussen opkoopbeleid en lage rente niet exact te kwantificeren. Daarnaast spelen ook andere overwegingen een rol in de rentevergoeding die banken besluiten te geven op deposito's, zoals de hoogte van de eerder beschreven netto rentemarge van banken (die ook afhangt van de uitleentarieven) of de voorwaarden die banken verbinden aan deposito's. Wel is zichtbaar, onder andere in figuur 1 en 2 van mijn eerdere beantwoording,⁶ dat alle rentes historisch laag staan, zowel de rente die banken bij de ECB ontvangen als de rente die zij betalen aan depositohouders.

Vraag 8

In de antwoorden op eerdere vragen zegt u dat de achterblijvende investeringen door bedrijven mede debet zijn aan de rentestand, welke historisch laag is; welke rol ziet u weggelegd voor overheden om, bijvoorbeeld via overheidsinvesteringen de rente te verhogen? Welke mogelijkheden ziet u voor Nederlandse beleidsmakers om de rente te verhogen?

Antwoord 8

Zoals ik eerder heb aangegeven,⁷ dragen veel verschillende factoren bij aan de momenteel historisch lage rentestand. Eén daarvan is inderdaad dat de vraag naar investeringen laag is, in relatie tot het aanbod van besparingen. Dit wil overigens niet zeggen dat investeringen door bedrijven of overheden per definitie lager zijn dan optimaal; het gaat om de *relatieve* verhouding tussen het aanbod van besparingen en de vraag naar investeringen. Het beïnvloeden van de rente is geen doelstelling van de Nederlandse overheid. Daarbij zijn de mogelijkheden van Nederlandse beleidsmakers om via overheidsinvesteringen de rentestand te beïnvloeden zeer beperkt. Doordat kapitaalmarkten in het eurogebied sterk verweven zijn, zou het effect van hogere investeringen in Nederland op de rente voor het overgrote deel getemperd worden door een kapitaalinstroom naar Nederland. Hierdoor zou het effect op de rente zeer gering zijn.

Vraag 9

Is bekend welke invloed het ECB-beleid heeft op de koopkracht van Europese en Nederlandse huishoudens? Bent u bereid dit te onderzoeken? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 9

Het monetaire beleid van de ECB is geen directe inputvariabele in de raming van de koopkracht van Europese en Nederlandse huishoudens. Via verschillende indirecte kanalen heeft het rentebeleid echter wel invloed op de koopkrachtontwikkeling op de korte termijn. Zo heeft het ECB-beleid invloed op het niveau en de ontwikkeling van verschillende (macro)-economische variabelen, zoals de rentevoet, de inflatie, en de economische groei, die op hun beurt de koopkrachtontwikkeling beïnvloeden. Dit gebeurt vooral via variabelen die gevoelig zijn voor veranderingen in de rentevoet, zoals de (ramingen van de) hypotheekrente en spaarrente. Het is niet mogelijk om de effecten van het ECB-beleid op de koopkracht direct te berekenen, onder andere omdat moeilijk te kwantificeren is wat het effect is van het ECB-beleid op alle bovengenoemde variabelen op de korte termijn en bovendien de effecten niet te isoleren zijn.

⁶ Aanhangsel Handelingen, vergaderjaar 2016–2017, nr. 1710.

⁷ Aanhangsel Handelingen, vergaderjaar 2016–2017, nr. 1710.